

*Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).
Спеціальність – 281.
Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. № 10.*

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.10.15>

УДК 351:325.454:342.724](477)

*Є. М. Андрощук,
аспірант, Навчально-науковий інститут
публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-6961-0367>*

**СТАНОВЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ
РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО
КОРІННИХ НАРОДІВ УКРАЇНИ**

*Y. Androschchuk,
Postgraduate student, Educational and Scientific Institute of Public Administration
and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv*

**FORMATION OF REGULATORY AND LEGAL MECHANISM FOR THE
IMPLEMENTATION OF THE STATE ETHNO-NATIONAL POLICY
REGARDING THE INDIGENOUS PEOPLES OF UKRAINE**

У статті актуалізовано проблематику забезпечення існування етнічних груп, корінних народів в сучасній Україні в контексті її інтеграції до цивілізованої європейської спільноти та забезпечення побудови правової

демократичної держави. Особливу увагу акцентовано на питаннях про статус, права та розвиток корінних народів в Україні, стан окупованого російською федерацією ще з 2014 року Кримського півострову, який входить до складу України. Досліджено законодавство, що врегульовує суспільні відносини з корінними народами України, та сучасний стан розвитку цього напрямку. Зокрема розглянуто акти, що належать до конституційного, цивільного законодавства, законодавства про кримінальну відповідальність та інших галузей права. Встановлено, що станом на сьогодні законодавство у сфері забезпечення прав корінних народів України налічує близько п'ятнадцяти актів, основним з яких є Закон України "Про корінні народи України". Узагальнено основні ознаки корінного народу, що визначають підходи до розуміння корінного народу. Констатовано, що чинний Закон України "Про корінні народи України" демонструє багатовимірний підхід до правової регламентації прав корінних народів, консолідуючих їх фактично у групи за ознаками правосуб'єктності, основоположних прав та іншими ознаками. Зроблено висновок, що чинне законодавство все ще не дозволяє однозначно визначити правові маркери такої градації та чітке розуміння відокремленості основоположних прав та прав, передбачених окремими статтями Закону України "Про корінні народи України". Разом із цим має місце правова невизначеність системи гарантій захисту правового статусу корінних народів України та його захисту, що, у свою чергу, потребує вдосконалення механізму реалізації державної етнонаціональної політики щодо корінних народів України.

The processes of ensuring the existence of ethnic groups and indigenous peoples in modern Ukraine and the world are of particular importance for states on a democratic path of development and integration into the civilized global community. Adherence to human rights requires and guarantees the continuation of Ukraine's European integration processes, a democratic path of development, and the establishment of a state under the Rule of Law. The status, rights, and

development of indigenous peoples in Ukraine issue, as well as the situation in the occupied Crimea, gains particular significance.

The article investigates the legislation that regulates social relations with the indigenous peoples of Ukraine and the current state of development in this area. It examines normative acts adopted since 1990. These acts, resolutions, and laws define the status and rights of persons belonging to the indigenous peoples of Ukraine. As of the beginning of 2023, a foundation and system of normative legal acts and other written sources of Ukrainian law have been formed in Ukraine. These documents regulate social relations involving the indigenous peoples of Ukraine in both legal and public dimensions. It analyzes the sectoral affiliation of legislation in the field of ensuring the rights of indigenous peoples of Ukraine, with the rights of indigenous peoples mainly represented by acts of administrative legislation. Acts related to constitutional, civil, criminal law, and other areas of law are also examined. Currently, the legislation in the field of ensuring the rights of indigenous peoples of Ukraine includes about fifteen acts, the most important being the Law of Ukraine “On the Indigenous Peoples of Ukraine”. The main characteristics of indigenous peoples identified by modern scholars in the field of law are summarized. Thus, depending on the number of such characteristics, approaches to understanding indigenous peoples are determined. It is noted that the current Law of Ukraine “On the Indigenous Peoples of Ukraine” demonstrates a multidimensional approach to the legal regulation of the rights of indigenous peoples, consolidating them primarily into groups based on criteria of legal subjectivity, fundamental rights, and other characteristics. However, the current legislation does not allow for a clear determination of the legal markers of such gradation and a precise understanding of the distinction between fundamental rights and rights provided for in specific articles of the Law of Ukraine “On the Indigenous Peoples of Ukraine”. Legal uncertainty regarding the mechanisms for guaranteeing the protection of the legal status of the indigenous peoples of Ukraine and their defense has been identified, as well as the need for further scientific research to

improve the mechanisms for the implementation of state ethnic-national policy regarding the indigenous peoples of Ukraine.

Ключові слова: *державна етнонаціональна політика; корінні народи; корінне населення; етнічні чи національні меншини; корінні етнічні меншини; племінні групи; захист прав корінних народів; механізми реалізації державної етнонаціональної політики.*

Keywords: *state ethno-national policy; indigenous peoples; indigenous population; ethnic or national minorities; indigenous ethnic minorities; tribal groups; protection of the rights of indigenous peoples; mechanisms of implementation of state ethno-national policy.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Відповідно до ст. 11 Конституції України, держава має сприяти консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України [11]. Вказане положення Конституції, безумовно, засвідчує важливість і значимість проведення правового дослідження правового статусу корінних народів України, їх прав та гарантій дотримання. Питання корінних народів є складником державної етнонаціональної політики України. Як зазначається у науковій літературі, ігнорування проблем етнонаціонального розвитку може привести не лише до загострення етнічних протиріч та територіальних втрат, але небезпечно для самої незалежності країни. Щоб уникнути загроз територіальних втрат проблем етнонаціонального розвитку та загострення етнічних протиріч, необхідно проводити послідовну етнонаціональну політику, спрямовану на розвиток вдосконалення механізмів реалізації державної етнонаціональної політики щодо корінних народів України.

Сьогодні українська влада проводить дискусії щодо статусу корінних народів і національних меншин. Це актуалізує доцільність проведення досліджень щодо аналізу українського законодавства стосовно цього питання, виявлення прогалин, пошук шляхів заповнення прогалин та вдосконалення законодавства, аби зрештою мати модель, яка веде до гармонічного співіснування та процвітання різних етнічних груп. Правова регламентація статусу корінних народів, захист і гарантування їх прав є одним із найважливіших векторів розвитку сучасної правової держави, яка опікується необхідністю суворого дотримання прав і свобод всіх своїх громадян.

Отже, актуальність дослідження обумовлена важливістю забезпечення прав та свобод осіб, що належать до корінних народів України, необхідністю виконання міжнародних зобов'язань Української держави щодо корінних народів та впровадження діючих механізмів реалізації державної етнонаціональної політики щодо корінних народів України. Зокрема у статті береться до розгляду основний понятійний апарат, який відноситься до корінних народів, етапів формування нормативно-правової бази в Україні та становлення міжнародної нормативно-правової основи забезпечення прав корінних народів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика забезпечення нормативно-правового поля та законодавства України щодо корінних народів України прямим чином залежить від норм міжнародного законодавства. Дана нормативно-правова база, структура, функціонал і механізми реалізації широко і ґрунтовно представлені в міжнародних конвенціях, деклараціях і резолюціях різного рівня установ у складі ООН. Проблематика забезпечення прав і свобод корінних народів продовжує досліджуватись і вдосконалюватись, як у вітчизняному, так і в міжнародному правовому полі.

Дослідженням поняття “корінні народи” та їх міжнародно-правового статусу займалися такі науковці як: Х.М. Кобо [20], Б.В. Бабін [17], О.В. Задорожній [18], та інші. Вивченню теоретичних і практичних аспектів захисту прав корінних народів присвячена праця Е. Дж. Роя [19].

Праці вищезгаданих науковців є важливим внеском у розвиток теорії та практики державного управління. Разом із тим, аналіз наукової літератури засвідчив, що фундаментальні наукові розробки щодо утвердження нормативно-правових механізмів у сфері реалізації державної етнонаціональної політики щодо корінних народів в Україні ще залишаються далекими від завершення.

Метою дослідження. З огляду на зазначене, головна ідея статті полягає в обґрунтуванні теоретико-практичних аспектів становлення нормативно-правової бази державної етнонаціональної політики щодо корінних народів в Україні та механізму її реалізації з урахуванням прогресивного міжнародного досвіду в цій сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, наразі в міжнародному праві відсутнє визначення сутності поняття “корінний народ”. У міжнародних документах для позначення подібної етнонаціональної групи вживаються такі терміни, як: “корінні народи”, “корінне населення”, “етнічні чи національні меншини”, “корінні етнічні меншини”, “населення, що веде племінний та напівплемінний спосіб життя”, “племінні групи”.

Вагомий внесок у розуміння поняття “корінний народ” та визначення його правового статусу зробив Світовий банк, враховуючи фінансування проектів розвитку територій проживання груп корінного населення. В Операційній директиві Світового банку № 2.34 “Народи, які живуть при племінному устрої, в проектах, що фінансуються Світовим банком” 1982 року (OMS 2.34), як категорії населення, які потребують спеціального захисту під час реалізації підтримуваних Світовим банком проектів розвитку, були виділені етнічні групи зі стабільними економічними системами. Ці етнічні групи характеризуються низькими енерговитратами і стійким обсягом споживання (мисливці, хлібороби, землероби, скотарі, рибалки та ін.), які були позначені як “племінне населення” [3].

На зміну першому документу у 1991 році прийшла суттєво доопрацьована і розширена Операційна директива № 4.20 “Корінне

населення” (OD 4.20). Згідно з директивою терміни “корінні народи”, “корінні етнічні меншини”, “племінні групи” і “зареєстровані племена” описували соціальні групи із соціальною та культурною ідентичністю, що відрізняється від домінуючого суспільства, робить їх уразливими у контексті процесів розвитку. Для цілей документу такі групи були позначені терміном “корінні народи” [3].

На початку 1998 року продовжувалася робота над удосконаленням директивного регулювання. Нова політика Світового банку з липня 2005 року була підкріплена Операційною директивою № 4.10 “Корінні народи” (OP/VP 4.10), замістивши № 4.20 при фінансуванні всіх наступних проектів. Відповідно до положень документа термінами “корінні народи”, “корінні національні меншини”, “групи племен” і “офіційно зареєстровані племена” визначаються соціальні групи, що володіють соціальними і культурними особливостями, відмінними від домінуючих груп суспільства, що піддає їх ризику опинитися в несприятливому становищі у процесі розвитку [3].

Також одним із перших визначень “корінні народи” у міжнародно-правовій доктрині запропонував у 1986 році Спеціальний доповідач Підкомісії із попередження дискримінації та захисту меншин ООН Хосе Мартінес Кобо у своєму дослідженні проблем дискримінації корінного населення. Мексиканський науковець дійшов висновку, що корінними громадами, народами та націями є ті, що мають історичну спадкоємність щодо спільнот, що існували до завоювання або колонізації та розвивалися на своїх територіях, вважають себе відмінними від інших секторів культури, суспільства, та перебувають зараз на цих територіях або їх частинах. Сьогодні корінні народи утворюють прошарок суспільства, що не домінує але зберігає, розвиває і передає майбутнім поколінням свою етнічну ідентичність як основу подальшого існування в якості народів згідно з їх власними культурними, традиційними особливостями, соціальними інститутами і правовими системами [20].

Попередньо був використаний інший підхід, під час перегляду Конвенції Міжнародної організації праці № 107 “Про захист і інтеграцію корінного та іншого населення, що веде племінний та напівплемінний спосіб життя, в незалежних країнах” 1957 року [1], прийнятої як Конвенція Міжнародної організації праці № 169 “Про корінні народи, які ведуть племінний спосіб життя в незалежних країнах” у 1989 році [2].

Всупереч популярному твердженню, текст Конвенції 169 не містить визначення поняття “корінні народи”, а лише окреслює сферу застосування міжнародного договору, тим самим вказуючи на їх специфіку. Конвенції 169 і 107 поширюються на народи незалежних країн. Такі народи ведуть племінний спосіб життя, знаходяться у відмінних від інших груп суспільства соціальних, культурних і економічних умовах та положення котрих повністю або частково регулюється їх власними звичаями, традиціями чи спеціальним законодавством; Такі народи розглядаються як корінні через те, що вони є нащадками тих, хто населяв країну або географічний район країни в період її завоювання чи колонізації або в період встановлення існуючих державних кордонів, і через те, що незалежно від їх правового становища зберігають деякі чи всі соціальні, економічні, культурні та політичні інститути [2].

Обов’язковою особливою ознакою корінних народів є їх зв’язок із землею. Із набранням чинності Конвенції 169 (з 5 вересня 1991 року) уряди держав, застосовуючи її положення щодо регулювання земельних відносин, повинні враховувати особливу важливість для культури і духовних цінностей відповідних народів їх зв’язку із землями і територіями залежно від обставин, – які вони займають або використовують в інший спосіб, і особливо важливість колективних аспектів даного зв’язку [2].

Проблема корінних народів ґрунтується на питанні визначення їх міжнародно-правового статусу як носіїв колективних прав. Для цього варто відштовхуватися від положень загальноновизнаних принципів міжнародного права, міжнародно-правових документів, що прямо або побічно регламентують їхні політичні, економічні, соціальні та культурні права. Окрім

вже згаданих міжнародно-правових актів, статус корінних народів у міжнародному праві різною мірою регулюється “Загальною декларацією прав людини” 1948 року [4], “Міжнародним пактом про громадянські і політичні права” 1966 року [5], “Міжнародним пактом про економічні, соціальні і культурні права” 1966 року [6], “Декларацією ООН про права корінних народів” 2007 року [7], низкою резолюцій Генеральної Асамблеї ООН, конвенцій та рекомендацій Міжнародної організації праці, а також інших міжнародних договорів.

На жаль, незважаючи на загальне визнання та міжнародно-правове закріплення колективних прав корінних народів, не можна не відкидати суб’єктивізму у позиціях держав, на території яких вони проживають. Він яскраво виражався в дебатах під час розгляду проекту Конвенції 169. Спеціальний комітет Міжнародної організації праці у ході обговорення остаточного варіанту ст. 1 (в якій ідеться саме про зміст поняття “корінні народи”) мав справу із 19 поправками, що надійшли від різних урядів країн і організацій [2]. Це додатково засвідчує неоднакове сприйняття країнами феномену корінних народів та їх різний статус залежно від особливостей конкретної правової системи.

Одне з питань, що потребує уваги держави, особливо в час окупації Криму, є питання про статус, гарантування прав та забезпечення розвитку корінних народів України. Хоча саме поняття “корінні народи” згадується в перших державних актах України та Конституції України, проте Закон України “Про корінні народи України” був прийнятий лише 1 липня 2021 року [11, 15]. Становище корінних народів України ускладнюється ще й тим, що значна їх частина сьогодні проживає на тимчасово окупованій території, а частина стали вимушеними переселенцями та покинули свої історичні землі. До корінних народів належить етноси (етнічні групи), чий етногенез відбувся на певній території. Правовий статус корінних народів відрізняється від статусу меншин, хоча вони зазвичай належать до меншості населення в державах, у яких живуть. Меншини і корінні народи відповідно до

міжнародного права мають деякі схожі права. Основна ж відмінність – відсутність у корінних народів власного державного утворення за межами країни проживання. Національні меншини ж мають етнічно споріднені держави – “історичну батьківщину”.

Важливим досягненням у питанні визначення статусу та захисту прав корінних народів стало прийняття Генеральною Асамблеєю ООН у 2007 році Декларації ООН “Про права корінних народів”, яка до 2010 року отримала підтримку більшості держав – членів ООН. Декларація застосовує права людини до корінних народів і їх конкретних ситуацій, тим самим сприяючи вирішенню проблеми їх історичного виключення з міжнародно-правової системи [7]. 22 травня 2014 року на засіданні 13-ї сесії Постійного Форуму корінних народів українська делегація зробила офіційну заяву від імені уряду України і просила вважати її державою, що офіційно підтримала Декларацію про права корінних народів.

Серед найбільш важливих прав, що містяться в Декларації, необхідно відмітити такі: право на самовизначення; право на землі, території і ресурси; економічні, соціальні та культурні права; колективні права; рівність і недискримінація [7]. Декларація ООН про права корінних народів формально не є обов’язковим договором, вона визначає норми, відповідно до яких держави можуть будувати свої відносини з корінними народами. Основними механізмами ООН, які займаються проблемами корінних народів, є Постійний форум ООН з питань корінних народів, що діє під егідою економічної і соціальної ради ООН, та підзвітні Раді з прав людини, Експертний механізм з прав корінних народів ООН та Спеціальний доповідач ООН з питань корінних народів. Усі ці органи мають як контролюючі, так і експертні функції; вони позбавлені нормотворчих повноважень, тому вплив на схвалення відповідних резолюцій ООН здійснюється насамперед шляхом подання відповідних доповідей. Експертний механізм з прав корінних народів є основним органом у правозахисній системі ООН, на якому корінні народи можуть щорічно порушувати тематичні правозахисні питання, пов’язані з конкретним

дослідженням. Спеціальний доповідач з питання про права корінних народів є так званою спеціальною процедурою Ради з прав людини. У межах свого мандата Спеціальний доповідач оцінює становище корінних народів у конкретних країнах; проводить тематичні дослідження; взаємодіє з урядами, корінними народами та іншими стосовно тверджень про порушення прав корінних народів та сприяє поширенню передового досвіду в галузі захисту цих прав. Крім того, Спеціальний доповідач щорічно представляє доповідь Раді з прав людини з конкретних питань прав людини, пов'язаних з корінними народами, і здійснює координацію роботи з Постійним форумом з питань корінних народів та Експертним механізмом з прав корінних народів. Постійний форум з питань корінних народів і Спеціальний доповідач з питання про права корінних народів проводять щорічні зустрічі з метою координації своєї діяльності та обміну інформацією. Представники Постійного форуму зазвичай беруть участь у щорічній сесії Експертного механізму і навпаки. Рада з прав людини, Постійний форум, Експертний механізм і Спеціальний доповідач координують та узгоджують свої функції [8].

Основи нормативно-правового забезпечення прав корінних народів України були закладені відразу після проголошення незалежності. Першим юридичним документом, де зафіксовано рівні права всіх етнічних груп, що населяють Україну, стала Декларація про державний суверенітет [9]. У Декларації прав національностей сформульовано принципи національної політики Української держави, зроблено акцент на тому, що Українська держава гарантує усім народам, національним групам, громадянам, які проживають на її території, рівні політичні, соціальні, економічні й культурні права [10]. Отже, проголосивши незалежність, держава Україна на законодавчому рівні закріпила положення про те, що всі громадяни країни незалежно від їхнього етнічного походження є рівними. Це положення пізніше було закріплене в Конституції України. Також Конституція України 1996 р. у статтях 11, 92 п. 3 та 119 п. 3 запровадила у правову систему нашої країни

термін корінного народу, однак без відповідного його визначення та без подання переліку корінних народів [11].

Отже, в Україні з перших років незалежності тривав процес нормативно-правового врегулювання статусу корінного народу України. Згадані проєкти хоча і були спробою врегулювання проблеми корінних народів в Україні, однак містили низку недоліків, жодний не отримав схвалення депутатів. У контексті перспектив деокупації Криму та забезпечення прав корінних народів важливою є Постанова Верховної Ради № 1140-VII від 20 березня 2014 р. “Про Заяву Верховної Ради України щодо гарантії прав кримськотатарського народу у складі Української Держави”, згідно з якою Україна гарантує захист та реалізацію невіддільного права на самовизначення кримськотатарського народу у складі суверенної і незалежної Української Держави, а також визнає Меджлис кримськотатарського народу, виконавчий орган Курултаю кримськотатарського народу та Курултай як вищий представницький орган кримськотатарського народу. Також Верховна Рада на той момент доручила Кабінету Міністрів України терміново подати проєкти законів України, нормативно-правових актів України, які визначають та закріплюють статус кримськотатарського народу як корінного народу України [12]. Окупація Криму спонукала до схвалення інших нормативних актів, насамперед Закону України від 15 квітня 2014 р. № 1207-VII “Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України”. У населення тимчасово окупованої території України визначалися “захист і повноцінна реалізація національно-культурних, соціальних та політичних прав громадян України, у тому числі корінних народів та національних меншин”. Це означає, що Україна тим самим розглядає колективні права корінних народів як форму реалізації прав громадян України [13]. У Законі України від 17 квітня 2014 р. № 1223-VII “Про відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою” немає терміну корінні народи, водночас згадуються депортовані народи та кримськотатарський народ, це можна пояснити універсальністю документа, що охопив усі злочинні

радянські депортації за національною ознакою [14]. 18 травня 2021 р. Президентом України до Верховної Ради України внесено законопроект № 5506 Закону України “Про корінні народи України”, прийнятий 1.07.2021. Таким чином держава Україна законодавчо врегулювала статус корінних народів в Україні, а також закріпила гарантії прав та свобод корінних народів. Попри низку недоліків, Закон позитивно сприйняли громадськість та представники корінних народів України[15].

Важливим моментом Закону є чітке визначення поняття “корінний народ” та перелік етнічних груп, які підпадають під це поняття. А саме: корінний народ України – автохтонна етнічна спільнота, яка сформувалася на території України, є носієм самобутньої мови і культури, має традиційні, соціальні, культурні або представницькі органи, самоусвідомлює себе корінним народом України, становить етнічну меншість у складі її населення і не має власного державного утворення за межами України. Корінними народами України, які сформувались на території Кримського півострову, є кримські татари, караїми, кримчаки [15].

Висновки. Таким чином, можемо резюмувати, що головний виклик для України сьогодні полягає в тому, що традиційні землі її корінних народів – караїмів, кримчаків, кримських татар знаходяться під окупацією російської федерації. Відповідно, захист прав корінних народів є обмеженим. Проте окупація не знімає з держави обов’язку впровадження законодавства у цій сфері, забезпечення представництва інтересів корінних народів в органах влади та місцевого самоврядування України і міжнародних інституціях.

Питання корінних народів є складовою державної етнонаціональної політики України. Окрім прийняття Закону Про корінні народи України, необхідні мають стати зміни до деяких законів, через прийняття “пакету” законів, що регулюватимуть усю сферу етнонаціональних відносин і узгоджуватимуть норми різних законів та підзаконних актів з суміжних питань. Зокрема, це мають бути: внесені зміни до Конституції України; прийнято Закон Про статус кримськотатарського народу; проведено

ратифікацію Конвенцію Міжнародної організації праці № 169 “Про корінні та племінні народи в незалежних країнах”, яка є єдиним юридично зобов’язуючим міжнародним документом захисту прав корінних народів. На наше переконання, саме “Концепція етнонаціональної політики України” [16] має стати базовим стратегічним документом у цій сфері та бути в подальшому прийнятою Верховною Радою України.

Прийняття відповідних наступних програм в подальшому зможуть забезпечувати виконання усіх норм діючих законів для підтримки і розвитку корінних народів України та можливості фінансування в подальшому їх представницьких установ. Саме це й визначає напрям наших подальших наукових досліджень.

Література

1. Про захист і інтеграцію корінного та іншого населення, що веде племінний та напівплеменний спосіб життя, у незалежних державах: Конвенція Міжнародної організації праці від 26.06.1957 № 107. URL: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20328/v328.pdf> (дата звернення: 07.10.2024).
2. Про корінні народи, які ведуть племінний спосіб життя в незалежних країнах: Конвенція Міжнародної організації праці від 27.06.1989 № 169. URL: <https://www.refworld.org/legal/agreements/ilo/1989/en/19728> (дата звернення: 07.10.2024).
3. Implementation of the World Bank’s Indigenous Peoples Policy : A Learning Review (FY 2006-2008), August 2011. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/427941468163488772/pdf/647570WR0Box360s0review0august02011.pdf> (дата звернення: 07.10.2024).
4. Загальна декларація прав людини Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 07.10.2024).
5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 19.10.1973. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 07.10.2024).

6. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 19.10.1973. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (дата звернення: 07.10.2024).

7. Декларація ООН про права корінних народів від 13.09.2007. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_156 (дата звернення: 07.10.2024).

8. Корінні народи і правозахисна система Організації Об'єднаних Націй. Виклад фактів, № 9. (Rev. 2) / ГО "Харківська правозахисна група". Харків, 2019. 52 с.

9. Декларація про державний суверенітет України: Закон України від 16.07.1990 № 55-ХІІ. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/55-12/print1395352190906458> (дата звернення: 07.10.2024).

10. Декларація прав національностей України: Закон України від 01.11.1991 № 1771-ХІІ. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1771-12/print1395352190906458> (дата звернення: 07.10.2024).

11. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 07.10.2024).

12. Про Заяву Верховної Ради України щодо гарантії прав кримськотатарського народу у складі Української Держави: Постанова Верховної ради України від 20.03.2014 № 1140-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1140-18#Text> (дата звернення: 07.10.2024).

13. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України № 1207-VII від 15.04.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>.

14. Про відновлення прав осіб депортованих за національною ознакою: Закон України від 17.04.2021 № 1223-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1223-18#Text> (дата звернення: 07.10.2024).

15. Про корінні народи України: Закон України від 01.07.2021 № 1616-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1616-20#Text> (дата звернення: 07.10.2024).

16. Про Концепцію державної етнонаціональної політики України: проєкт Закону України від 05.07.2013 № 2560а. URL:

https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47852 (дата звернення: 07.10.2024).

17. Бабін Б. В. Статус корінних народів у сучасному міжнародному праві”: наукова доповідь. К. : КНУ ім. Т. Г. Шевченка, 2014. 37 с. (дата звернення: 07.10.2024).

18. Задорожній А. В. Російська доктрина міжнародного права після анексії Криму: монографія. Українська асоціація міжнародного права, Інститут міжнародних відносин КНУ ім. Т.Г. Шевченка, кафедра міжнародного права. К. : К. И. С., 2015. 144 с. (дата звернення: 07.10.2024).

19. Roy A. J. Sovereignty and Decolonization: Realizing Indigenous Self-Determination at the United Nations and in Canada. Victoria: University of Victoria, 2001. 140 p. (дата звернення: 07.10.2024).

20. Cobo J. M. Study of the Problem of Discrimination against Indigenous Populations : in V vols. Special rapporteur ; UN Subcommission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities. N.-Y. : United Nations, 1986-1987. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/133666?ln=en&v=pdf> (дата звернення: 07.10.2024).

References

1. International Labour Organization (1957), Convention “On the protection and integration of indigenous and other populations leading a tribal and semi-tribal way of life in independent states”, available at: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20328/v328.pdf> (Accessed 07.10.2024).

2. International Labour Organization 169 (1989), “Indigenous and Tribal Peoples Convention”, available at: <https://www.refworld.org/legal/agreements/ilo/1989/en/19728> (Accessed 07.10.2024).

3. OPCS Working Paper (2011), “Implementation of the World Bank's Indigenous Peoples Policy : A Learning Review (FY 2006-2008)”, available at: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/427941468163488772/pdf/647570WP0Box360s0review0august02011.pdf> (Accessed 07.10.2024).

4. UN (1948), “Universal Declaration of Human Rights”, available at: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (Accessed 07.10.2024).

5. UN (1973), “International Covenant on Civil and Political Rights”, available at: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (Accessed 07.10.2024).

6. UN (1973), “International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights”, available at: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (Accessed 07.10.2024).

7. UN (2007), “UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples”, available at: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_156 (Accessed 07.10.2024).

8. Kharkivs'ka pravozakhysna hrupa (2019), Korinni narody i pravozakhysna systema Orhanizatsii Ob'iednanykh Natsij. Vyklad faktiv, № 9. (Rev. 2) [Indigenous peoples and the human rights system of the United Nations. Statement of Facts, No. 9. (Rev. 2)], HO “Kharkivs'ka pravozakhysna hrupa”, Kharkiv, Ukraine.

9. Verkhovna Rada of Ukraine (1990), The Law of Ukraine “Declaration of State Sovereignty of Ukraine”, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/55-12/print1395352190906458> (Accessed 07.10.2024).

10. Verkhovna Rada of Ukraine (1991), The Law of Ukraine “Declaration of the Rights of Nationalities of Ukraine”, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1771-12/print1395352190906458> (Accessed 07.10.2024).

11. Verkhovna Rada of Ukraine (1996), “The Constitution of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> (Accessed 07.10.2024).

12. Verkhovna Rada of Ukraine (2014), Resolution “About the Statement of the Verkhovna Rada of Ukraine regarding the guarantee of the rights of the Crimean Tatar people as part of the Ukrainian State”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1140-18#Text> (Accessed 07.10.2024).

13. Verkhovna Rada of Ukraine (2014), The Law of Ukraine “On Ensuring Civil Rights and Freedoms, and the Legal Regime on the Temporarily Occupied Territory of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text> (Accessed 07.10.2024).

14. Verkhovna Rada of Ukraine (2021), The Law of Ukraine “On restoring the rights of persons deported on the basis of nationality”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1223-18#Text> (Accessed 07.10.2024).
15. Verkhovna Rada of Ukraine (2021), The Law of Ukraine “About indigenous peoples of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1616-20#Text> (Accessed 07.10.2024).
16. Verkhovna Rada of Ukraine (2013), Draft Law “About the Concept of State Ethnonational Policy of Ukraine”, available at: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47852 (Accessed 07.10.2024).
17. Babin, B.V. (2014), Status korinnykh narodiv u suchasnomu mizhnarodnomu pravi [The status of indigenous peoples in modern international law], KNU im. T.H. Shevchenka, Kyiv, Ukraine.
18. Zadorozhnij, A.V. (2015), Rosijs'ka doktryna mizhnarodnoho prava pislia aneksii Krymu [Russian doctrine of international law after the annexation of Crimea], Ukrains'ka asotsiatsiia mizhnarodnoho prava, Instytut mizhnarodnykh vidnosyn KNU im. T.H. Shevchenka, kafedra mizhnarodnoho prava, Kyiv, Ukraine.
19. Roy, A.J. (2001), Sovereignty and Decolonization: Realizing Indigenous Self-Determination at the United Nations and in Canada, University of Victoria, Victoria, Canada.
20. Cobo, J.M. (1986-1987), “Study of the Problem of Discrimination against Indigenous Populations”, UN Subcommission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities, United Nations, NY, USA, available at: <https://digitallibrary.un.org/record/133666?ln=en&v=pdf> (Accessed 07.10.2024).

Стаття надійшла до редакції 11.10.2024 р.